

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-25>

УДК 338.330.1

ІННОВАЦІЙНІ ТА МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯМ ПІДПРИЄМСТВА

INNOVATIVE AND MOTIVATION ASPECTS OF ENTERPRISE RESOURCE SAVING MANAGEMENT

Вараксіна Олена Вікторівнакандидат економічних наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1351-6578>**Тищенко Владислав Валерійович**здобувач освітнього ступеня "Магістр",
Полтавський державний аграрний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7080-8442>**Varaksina Olena, Tyshchenko Vladyslav**
Poltava State Agrarian University

Стаття присвячена розгляду важливих аспектів управління ресурсозбереженням на підприємствах аграрного сектору. Означено, що ресурсозбереження це перш за все, підхід до управління, який передбачає розумне використання всіх ресурсів підприємства, супроводжується застосуванням ефективних технологій з економії ресурсів та прийняттям оптимальних управлінських рішень у цьому напрямку. Визначено базові проблеми, з якими стикаються підприємства даної галузі, звертаючи особливу увагу на внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на ресурсозбереження. Акцентовано увагу на зовнішніх та внутрішніх факторах впливу на ресурсозбереження господарюючого суб'єкту. Особливу увагу приділено ролі інноваційних та мотиваційних інструментів які виступають ключовими для підтримання та зміцнення ефективних практик управління ресурсами. Наголошено на ефективній взаємодії цих інструментів та їхньому впливі на досягнення високих стандартів ресурсозбереження на аграрних підприємствах. Відмічено, що такий підхід дозволяє визначити оптимальні стратегії для підвищення ефективності управління ресурсами у контексті агробізнесу.

Ключові слова: ресурсозбереження, управління ресурсозбереженням підприємства, інноваційні інструменти, мотиваційні інструменти, використання ресурсів, ефективність діяльності.

The article is devoted to consideration of important aspects of resource conservation management at enterprises of the agrarian sector. It was determined that resource conservation is, first of all, an approach to management that involves the reasonable use of all enterprise resources, accompanied by the use of effective resource-saving technologies and the adoption of optimal management decisions in this direction. It is noted that the conservation of resources helps to reduce the negative impact of economic activity on the environment, contributing to ecological sustainability and preservation of biodiversity. It is noted that the conservation of resources and the use of energy-efficient technologies become an important factor in the context of the growth of the world demand for energy and solving the problems of climate change. The basic problems faced by enterprises of this industry are identified, paying special attention to internal and external factors affecting resource conservation. The importance of factors for resource conservation management of the enterprise is emphasized, as it allows to adapt strategies to a specific context. Attention is focused on external and internal factors influencing resource conservation of the business entity, since internal factors, such as technological capabilities and corporate culture, determine internal capabilities and limitations, and external factors, such as legislation and economic trends, affect strategic planning and management decision-making. Particular attention is paid to the role of innovative and motivational tools that are key to maintaining and strengthening effective resource management practices. Emphasis is placed on the effective interaction of these tools and their impact on achieving high standards of resource conservation at agricultural enterprises. It is noted that this approach allows determining optimal strategies for increasing the efficiency of resource management in the context of agribusiness. It is emphasized that the effective management of resource conservation at the enterprise is a complex system that includes strategic planning, technological innovations, corporate culture and management practices.

Keywords: resource conservation, enterprise resource conservation management, innovative tools, motivational tools, resource use, activity efficiency.

Постановка проблеми. Умови обмеженості та нестабільності ринкової економіки, а також стрімке зростання вартості енергоносіїв вимагають від підприємств впровадження ресурсозберігаючих технологій та підходів до управління, що дозволяє не лише зменшити вплив на довкілля, але й раціонально використовувати наявні ресурси, що стає важливим фактором у забезпеченні стійкості бізнесу. Впровадження ресурсозберігаючих рішень в управлінську практику допомагає компаніям зберігати конкурентоспроможність, знижувати витрати та сприяти сталому розвитку в умовах економічної нестабільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань управління ресурсозбереження підприємства займається чимала когорта вітчизняних науковців, зокрема: Сотник І. М. [2], Ляшенко І. О. [13], Маркіна І. А. [4], Захарченко О. В. [5] та інші. Їх праці присвячені теоретичним аспектам та практичним рекомендаціям в царині управління ресурсами та ресурсозбереження в організації. Теоретико-методологічні та методичні підходи, які були розроблені для вирішення визначеної проблематики, становлять основу для подальших наукових досліджень у даному напрямі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Розглядаючи досягнення науковців та їхні теоретичні та практичні напрацювання, можемо зауважити, що недостатня увага приділена впливу факторів на управління ресурсозбереження підприємства. Зокрема, є необхідність більш глибокого вивчення впливу інновацій та мотиваційних аспектів на управління ресурсами підприємства та його ресурсозбереження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета даної статті полягає в обґрунтуванні класифікації факторів, що впливають на управління ресурсозбереження підприємства, і в ретельному висвітленні інноваційних та мотиваційних інструментів як ключових компонентів ефективного управління ресурсозбереженням. Окрім того, стаття розглядатиме інноваційні та мотиваційні інструменти як ключові елементи управління ресурсозбереженням.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному контексті для України ресурсозбереження представляє собою перспективний шлях для комплексного вирішення соціальних, екологічних, політичних та економічних викликів. На поточному етапі ресурсозбереження стало ключовою ідео-

логією економічного розвитку в провідних країнах світу.

Враховуючи сучасні тенденції економічного розвитку, ресурсозбереження – це такий метод господарювання, за якого раціональне використання усіх ресурсів підприємства обов'язково супроводжується впровадженням ресурсозберігаючих технологій та прийняттям ефективних управлінських рішень стосовно них [1].

Ресурсозбереження слід розглядати з позицій розширеного відтворення, руху ресурсів у процесі виробництва, як процес, який постійно повторюється. По-перше, сутність ресурсозбереження полягає в економії суспільно необхідної праці і проявляється у зменшенні витрат виробництва, зростанні норми прибутку, зменшенні техногенного впливу на навколишнє середовище; по-друге, цей процес визначається конкретними формами прояву: матеріалозбереженням, землезбереженням, працевзбереженням, енергозбереженням тощо; по-третє, ресурсозбереження слід розглядати як процес, який постійно повторюється і досягається на основі впровадження інновацій поряд з ефективнішим використанням традиційних чинників виробництва [2, с. 22].

Під час управління ресурсозбереженням здійснюється обґрунтований вибір основних напрямів ресурсозбереження на підприємстві загалом і для кожної структурної одиниці зокрема; формування комплексних цільових програм, визначення і конкретизація завдань за цілями цих програм, визначення критеріїв і закріплення за виконавцями; встановлення календарних термінів проведення робіт за проектами; розрахунок потреби в ресурсах і розподіл їх по виконавцях [3, с. 123].

Управління ресурсозбереженням на підприємствах аграрного сектору є ключовим елементом сучасного сільськогосподарського управління, оскільки воно напряму впливає на стійкість, прибутковість та довгострокову життєздатність галузі. Незважаючи на потенційні переваги ресурсозбереження, аграрні підприємства стикаються з численними викликами та проблемами, які обмежують їхню здатність до сталого використання ресурсів (рис. 1).

Ці проблеми охоплюють аспекти технологічного вдосконалення, освіти, економічних стимулів та екологічної відповідальності. У даному контексті, важливо розглянути основні причини та наслідки цих проблем для розвитку аграрного сектору. І це є далеко

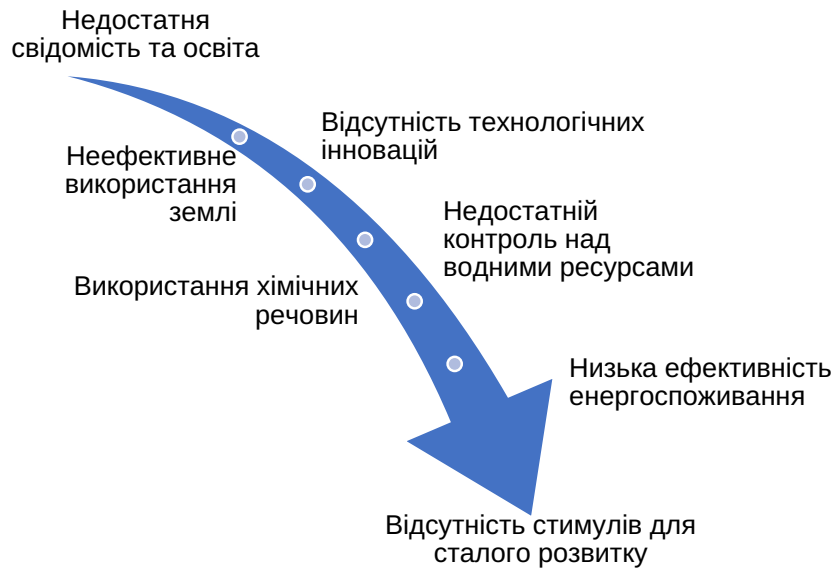

Рис. 1. Проблеми управління ресурсозбереженням підприємства

Джерело: побудовано авторами

неповний перелік проблем, що потребують першочергового вирішення в управлінні ресурсозбереженням підприємства.

Нами визначено питання, що лежать на поверхні, але якщо розглядати більш глибоко дану тематику, назбирається набагато більше проблемних аспектів, що потребують вирішення, оскільки низький рівень освіченості серед аграріїв та менеджерів у сфері сталого використання ресурсів утруднює впровадження ефективних практик. Відсутність раціонального планування використання земель уже призвела до втрати родючості ґрунтів, неефективне використання водних ресурсів значно погіршує природний ореол, в якому розташоване підприємство, неправильне застосування хімічних добрив та пестицидів може призвела до забруднення ґрунту, водойм та загрозливого впливу на екосистеми та здоров'я людей, крім того аграрне виробництво, втім як і вся вітчизняна економіка, досить енергозатратне.

Таким чином, забезпечення сталого розвитку аграрного сектору вимагає негайного розгляду та вирішення названих вище проблем. Ініціативи з підвищення освітнього рівня, стимулювання технологічних інновацій, раціонального використання природних ресурсів та введення економічних механізмів для підтримки сталих практик є необхідними для забезпечення стійкості аграрного виробництва в майбутньому. Розуміння та вирішення цих проблем стане важливим кроком у сторону створення ефективної та сталої аграрної

галузі, яка може витримати випробування часу та сприяти збереженню екологічної рівноваги.

Дослідження факторів, що впливають на ресурсозбереження, є критично важливим для сучасного суспільства і економіки, адже дозволяє виявити оптимальні підходи до використання ресурсів, забезпечуючи при цьому стабільність та ефективність виробництва (рис. 2). Крім того, розуміння впливу факторів на ресурсозбереження дозволяє розробляти та впроваджувати стратегії і практики, що спрямовані на зменшення екологічної шкоди, адаптаційні стратегії, що забезпечують стійкість підприємств, новітні технології та методи, що забезпечують енергоефективність та зниження витрат у виробництві.

Ці аргументи вказують на необхідність системних досліджень та аналізу факторів ресурсозбереження для досягнення ефективного та сталого управління ресурсами на рівні підприємств, регіонів та країни в цілому.

У нашому підході пропонується ретельно розглядати та впроваджувати, в першу чергу, два стратегічно важливих види інструментів для ефективного управління ресурсозбереженням на підприємстві: інноваційні та мотиваційні (табл. 1). Таким чином, інноваційні інструменти визначаються вдосконаленням технологічних процесів, впровадженням сучасних технологій та застосуванням новаторських підходів до управління ресурсами, а мотиваційні інструменти спрямовані на стимулювання учасників підприємства до активної участі у програмах ресурсозбереження.

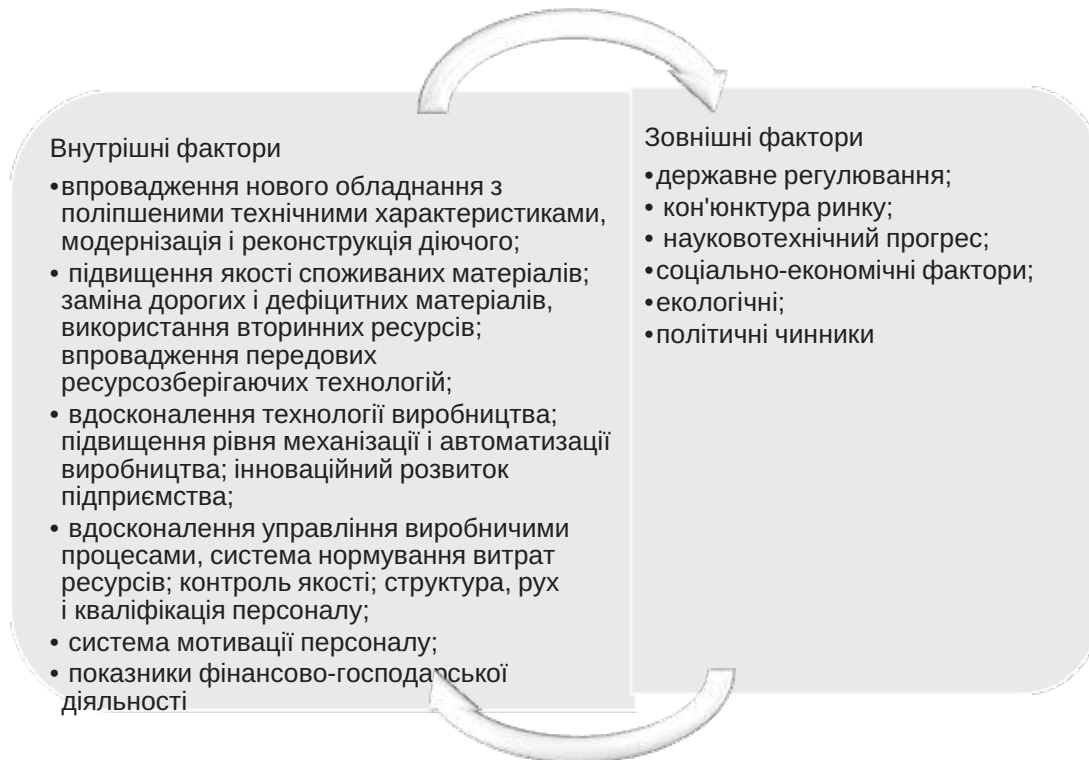

Рис. 2. Класифікація факторів впливу на управління ресурсозбереження підприємства

Джерело:[4]

Таблиця 1

Ключові інструменти управління ресурсозбереженням на підприємстві

№ з/п	Вид інструментів	Обґрунтування
1	2	3
1. Інноваційні інструменти		
1.1.	Системи Internet of Things (IoT)	Встановлення сенсорів та з'єднання їх через IoT дозволяє в режимі реального часу моніторити споживання енергії, води, інших ресурсів та автоматично реагувати на виявлені витрати.
1.2.	Blockchain для відстеження ресурсів	Використання технології блокчейн для створення децентралізованих та прозорих систем відстеження ресурсів від їхнього походження до кінцевого використання.
1.3.	Енергоефективні технології та системи управління енергією	Впровадження сучасних систем автоматизації для вимірювання та контролю споживання електроенергії, а також використання розумних пристроїв та енергоефективних технологій.
1.4.	Аналіз великих даних (Big Data) та штучний інтелект (ШІ)	Використання аналізу великих обсягів даних для ідентифікації ефективних стратегій ресурсозбереження та впровадження штучного інтелекту для прогнозування оптимальних рішень.
1.5.	Технології Інтернету речей (IoT)	Використання IoT для моніторингу та автоматизації процесів вирощування, забезпечення точного зрошення та контролю над витратами води та добрив.
1.6.	Додатки для управління відходами	Створення мобільних додатків та веб-платформ для моніторингу та оптимізації управління відходами, включаючи їхню рециклізацію та вторинне використання.
1.7.	Технології 3D-друку для оптимізації виробництва:	Використання 3D-друку для створення енергоефективних та легких деталей та виробів, що дозволяє зменшити кількість використаних матеріалів

Продовження Таблиці 1

1	2	3
2. Мотиваційні інструменти		
2.1.	Фінансові стимули	Введення системи бонусів або премій для співробітників, які досягають конкретних цілей щодо ресурсозбереження.
2.2.	Професійний розвиток	Забезпечення навчальних можливостей та тренінгів щодо ефективного використання ресурсів, Впровадження системи сертифікації для працівників, які активно долучаються до ініціатив ресурсозбереження.
2.3.	Комунікаційна політика	Активне інформування персоналу про досягнення в галузі ресурсозбереження та визнання їхнього внеску, публічне визнання та нагородження тих, хто відзначається в реалізації ефективних заходів ресурсозбереження.
2.4.	Залучення керівництва	Активна участь в ресурсозбереженні з боку вищого керівництва підприємства.
2.5.	Участь у прийнятті рішень	Залучення співробітників до процесу прийняття рішень, пов'язаних з ресурсозбереженням, щоб вони відчували власну відповідальність та значимість у досягненні цілей.
2.6.	Гнучкі робочі графіки	Впровадження гнучких графіків роботи, можливості телекомунікацій та роботи здалеку, що зменшує необхідність в комутації та сприяє економії ресурсів.
2.7.	Екологічні показники результативності	Встановлення ключових показників ефективності, пов'язаних з ресурсозбереженням, та регулярне визначення успіхів і досягнень для кожного підрозділу або співробітника.
2.8.	Соціальні заохочення:	Створення спільних акцій або заходів для співробітників, які виявляють ініціативу та долучаються до ресурсозбереження, що підсилює та підтримує соціальну взаємодію.
2.9.	Взаємний контроль та відкритий фідбек	Створення механізмів для взаємного контролю та обміну інформацією між підрозділами та співробітниками, що підтримує відкриту дискусію щодо ресурсозбереження та ініціатив

Джерело: [5; 6; 7; 8] та власні дослідження авторів

Ця двоїста стратегія спрямована на створення високоефективного середовища, яке не лише сприяє забезпеченню сталого використання ресурсів, але й стимулює активну участь персоналу у цьому процесі. Сполучення цих двох підходів створює синергію, де інновації не лише оптимізують процеси використання ресурсів, а й надають нові можливості для стимулювання персоналу до активної участі в збереженні ресурсів. Такий комплексний підхід є критичним для досягнення високої ефективності та сталого розвитку підприємства в умовах зростаючих вимог до ресурсозбереження.

Висновки. Отже, можна підкреслити, що ефективне управління ресурсозбереженням на підприємстві не є просто сумою окремих заходів, але складною системою, що потре-

бує постійного вдосконалення та адаптації.

Інноваційні технології, такі як IoT, блокчейн та аналіз великих даних, стають не тільки інструментами для оптимізації процесів, але і ключовими джерелами інформації для прийняття обґрунтованих рішень. Вони забезпечують підприємство можливістю не лише реагувати на поточні виклики, а й передбачати майбутні тенденції в ефективному використанні ресурсів. Однак без активної участі та мотивації персоналу, інновації можуть залишитися невикористаними потенціалом. Мотиваційні стратегії не тільки стимулюють працівників до впровадження нових практик ресурсозбереження, але й сприяють створенню корпоративної культури, де відповідальне ставлення до ресурсів стає невід'ємною частиною щоденного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ершова О. О. Ресурсозбереження як альтернативний спосіб господарювання на підприємствах АПК. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»* 2013. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1971> (дата звернення: 05.12.2023).
2. Сотник І. М. Еколого-економічні механізми мотивації ресурсозбереження: монографія. Суми. 2008. 230 с
3. Ляшенко І. О. Управління стратегією ресурсоефективності виробничого підприємства на основі методу нечіткої логіки. *Сучасні підходи до управління підприємством* : збірн наук. праць IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (11 квітня 2013 р.) у двох томах : Т. 1. К. 2013. С. 122–127.
4. Markina I., Safonov Yu., Zhylynska O., Diachkov D., Varaksina E. Defining the dimensions of national security, financial security and food supply chain in Ukraine. *International Journal of Supply Chain Management*. 2018. № 7. P. 608–620.
5. Захарченко О. В., Скарбовий С. С., Мартинюк Д. Ю. Управління ресурсозбереженням на підприємстві. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 4. С. 122–127.
6. Вдовенко Н. М., Федірець О. В., Зось-Кіор М. В., Гнатенко І. А. Роль енергоринку в менеджменті ресурсозбереження та ресурсоефективності конкурентоспроможних підприємств агропродовольчої сфери. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 4. С. 222–229.
7. Куksа І. М., Сударкіна Л. Ю. Світовий досвід упровадження програм ресурсозбереження. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. № 11. С. 57–60.
8. Додонов О. В. Механізм регулювання продуктивності та оплати праці в умовах ресурсозбереження: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.07 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика». Донецьк, 2008. 25 с.

REFERENCES:

1. Iershova O. O. (2013) Resursozberezhennia yak alternatyvnyi sposib hospodariuvannia na pidpriemstvakh APK [Resource conservation as an alternative way of management at agribusiness enterprises]. *Electronic scientific publication «Efficient economy»*. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1971> (accessed at: 05 December 2023).
2. Sotnyk I. M. (2008) *Ekoloho-ekonomichni mekhanizmy motyvatsii resursozberezhennia: monohrafiia* [Ecological and economic mechanisms of resource conservation motivation: monograph]. Sumy. (in Ukrainian)
3. Liashenko I. O. (2013) Upravlinnia stratehiieiu resursoefektyvnosti vyrobnychoho pidpriemstva na osnovi metodu nechitkoi lohiky [Management of the resource efficiency strategy of a manufacturing enterprise based on the method of fuzzy logic] *Modern approaches to enterprise management: a collection of scientific works of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical Conference (April 11, 2013) in two volumes: Vol. 1. K. P. 122–127.*
4. Markina I., Safonov Yu., Zhylynska O., Diachkov D., Varaksina E. (2018) Defining the dimensions of national security, financial security and food supply chain in Ukraine. *International Journal of Supply Chain Management*. № 7. P. 608–620.
5. Zakharchenko O. V., Skarbovyi S. S., Martyniuk D. Iu. (2015) Upravlinnia resursozberezhenniam na pidpriemstvi [Management of resource conservation at the enterprise]. *Bulletin of the Sumy National Agrarian University. Series: Economics and management*. Issue 4. P. 122–127.
6. Vdovenko N. M., Fedirets O. V., Zos-Kior M. V., Hnatenko I. A. (2020) Rol enerhorynku v menedzhmenti resursozberezhennia ta resursoefektyvnosti konkurentospromozhnykh pidpriemstv ahroprodovolchoi sfery [The role of the energy market in the management of resource conservation and resource efficiency of competitive agro-food enterprises]. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. Volume 5. No. 4. P. 222–229.
7. Kuksa I. M., Sudarkina L. Iu. (2017) Svitovyi dosvid uprovadzhennia prohram resursozberezhennia [World experience of implementing resource saving programs]. *Eastern Europe: Economy, Business and Management*. No. 11. P. 57–60.
8. Dodonov O. V. (2008) *Mekhanizm rehuliuвання produktyvnosti ta oplaty pratsi v umovakh resursozberezhennia* [The mechanism of regulation of productivity and payment of labor in the conditions of resource conservation]. (PhD Thesis), Donetsk.